

18. Пергамент А. И. Опекa и попечительство. М., 1966. 161 с.
19. Азизова А. Усыновление как самостоятельный институт семейных правоотношений. *Общественные науки в Узбекистане*. 1983. № 4. С. 53–56.
20. Князева Е. Ю. Институт усыновления в семейном праве России: теоретический аспект. *Вестник РГГУ*. 2010. № 14 (57). С. 195–198.
21. Косарева И. А. Родство и усыновление как отрицательные условия заключения брака. *Современное право*. 2008. № 3. С. 92–96.
22. Ткаченко Т. В. Усыновление по российскому семейному праву : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.03. Ростов-на-Дону, 1999. 20 с.

Ключові слова: усыновлення, споріднення, походження, особисті немайнові права, дитина, функції усыновлення.

Key words: adoption, kinship, origin, personal non-property rights, child, functions adoption.

МАТІЙКО МИКОЛА ВОЛОДИМИРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ЯК ЕЛЕМЕНТ СТРУКТУРИ ФУНКЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

На думку С. С. Алексєєва однією з сил, що здатна «упорядкувати, оцивілізувати свободу в практичному житті за допомогою цінностей культури, духовних засад» [1, с. 47] є приватне право. При цьому в функціях права розкривається сутність права та його «соціальне призначення – історична мета і службова роль – в житті суспільства» [2, с. 4]. Являючи собою «зовнішній вираз властивостей права, що проявляються в їх впливі на суспільні відносини, свідомість та поведінку людей» функції права є «динамічним» явищем (при тому що вони є «залежними від суспільства», вони «розвиваються разом з ним та обумовлюються певним етапом його розвитку» [3, с. 22]). «Змінюються, підвищуються суспільні потреби, змінюються та розширюються функції права. І навпаки, зменшуються суспільні потреби – це відбивається і у функціях права...» [4, с. 10].

При цьому на думку В. С. Ковальського «у своїй сукупності функції права мають спрямовувати його дію на підтримку людини, демократизацію держави й розбудову громадянського суспільства, на забезпечення як загальносоціальних, так і приватних інтересів... Чи не головним в аспекті дії права є акумулювання його функцій у напрямі ефективної реалізації прав громадян і розвиток громадянського суспільства» [4, с. 14–16].

Зазначене актуалізує дослідження онтологічних характеристик приватноправових інститутів у сучасній юриспруденції, що дає підстави звернення до функціонального аспекту останніх.

Для того, щоб пізнати те або інше явище, важливо розкрити його структуру. У літературі обґрунтовано стверджується, що є припустимим вести мову про структуру не тільки права, а й будь-якого іншого явища, яке вивчається правознавством [5, с. 41]. Уявляється доцільним розглянути у цьому аспекті функції цивільного права. Під структурою розуміється закон зв'язку елементів, закон, що виражає впорядкованість відносин між елементами [6, с. 5].

Функції права розуміються як напрямки впливу права на суспільні відносини та соціальне призначення права. Враховуючи загальнотеоретичного розуміння функцій права, функції цивільного права можуть бути визначені, як напрямки впливу цивільного на суспільні відносини та соціальне призначення цивільного права. Для побудови структури функцій цивільного права насамперед потрібний належний критерій віднесення до неї можливих елементів. Оскільки поняття структури відображає найбільш сформоване, те що зберігається, інваріантне [7, с. 277; 8, с. 13], остільки й елементи структури функції права повинні відповідати зазначеним вимогам. Важливо враховувати також, що право належить до числа так званих свідомих, «раціональних» регуляторів [9, с. 82] і, отже, характеристика його функціонування припускає виділення властивих регулятору компонентів (суб'єкт дії, об'єкт дії й т.д.).

Структуру функції цивільного права становлять такі елементи як зміст функції цивільного права, об'єкт функції цивільного права, суб'єкт функції цивільного права та засоби реалізації функції цивільного права.

Отже, серед інших елементів до структури функцій цивільного права повинні залучатися засоби забезпечення реалізації цих функцій (мова йде не про засоби забезпечення реалізації правил поведінки, які знаходяться в нормах права, а про засоби забезпечення впливу цивільного права в певних напрямках).

Засоби забезпечення реалізації функцій цивільного права визначаються специфікою змісту останніх, зокрема, ступенем регулятивної, охоронної та виховної спрямованості, а також можуть розрізнятися залежно від того, яка сфера впливу цивільного права береться до уваги.

У системі функцій цивільного права важливе місце посідає регулятивна функція, змістом якої є спосіб впливу, що полягає у регулюванні суспільних відносин. Призначення цивільного права регулювати суспільні відносини може втілюватися у формі договорів, нормативних актів, встановленні правового статусу, правосуб'єктності, визначенні (передбаченні) юридичних фактів, встановлення конкретного правового зв'язку між суб'єктами права, визначенні оптимального типу правового регулювання стосовно конкретних суспільних відносин та ін. Особливості цього способу впливу полягають насамперед

у встановленні позитивних правил поведінки, в організації суспільних відносин, в координації соціальних взаємозв'язків. Засобами реалізації регулятивної функції цивільного права можуть виступати, наприклад, цивільно-правові договори, цивільно-правові нормативні акти.

Право було не завжди, але з того моменту, як воно з'являється, воно стає одним з найважливіших засобів охорони суспільних відносин. Охоронний спосіб впливу і являє собою зміст охоронної функції цивільного права. Зазначений спосіб націлений на охорону загальнозначущих, найбільш важливих економічних, політичних, відносин, усунення явищ, проти яких виступає суспільство. Він полягає в тому числі в захисті від порушень прав суб'єктів цивільного права, встановленні відповідальності юридичних і фізичних осіб та інших суб'єктів цивільних відносин. Засобами реалізації охоронної функції цивільного права можуть вважатися, наприклад, дії суб'єктів цивільних правовідносин щодо поновлення порушеного права, дії суб'єктів цивільних правовідносин, спрямовані на унеможливлення порушень суб'єктивного права у майбутньому, правозастосовчі акти в сфері цивільного права, притягнення до цивільно-правової відповідальності, профілактика правопорушень.

Виховна функція цивільного права полягає у «вихованні поваги до права взагалі, цивільних прав інших осіб, правопорядку і т. ін.» [10, с. 44], «формує у учасників цивільно-правових відносин цивілістичну культуру, повагу до прав та законних інтересів інших осіб, правову свідомість, впевненість, що за умов дотримання встановленого порядку й форми вступу у ці відносини їх права будуть гарантовані» [11, с. 22]. В цьому аспекті важливим вважається не просто знання цивільного права, а й його сприйняття. Засобами реалізації виховної функції цивільного права можуть вважатися, наприклад, юридична освіта, заходи, спрямовані на підвищення правової культури, наукові та науково-практичні заходи в сфері цивільного права.

Інформаційний спосіб впливу є змістом інформаційної функції цивільного права. Він надає змогу ознайомитися із засобами права у задоволенні прав і правомірних інтересів осіб, можливостями найкращим чином задовольнити свої потреби, гарантіями суб'єктивних прав, способами їх захисту, можливостями мінімізувати витрати. Інформаційний спосіб впливу проявляється в тому числі при отриманні відповідної правової інформації, за допомогою якої суб'єкти орієнтуються на певні типи поведінки, усвідомлюють зміст прав та обов'язків в зазначеній сфері. Засобами реалізації інформаційної функції цивільного права можуть вважатися, наприклад, способи викладення змісту цивільно-правових договорів, цивільно-правових нормативних актів, правозастосовчих актів в сфері цивільного права, діяльність суб'єктів цивільних правовідносин щодо переговорів та листування з контрагентами, організація інформаційної роботи

в цивільно-правовій сфері юридичних служб та відділів, органів державної влади та місцевого самоврядування.

Змістом уповноважувальної функції цивільного права виступає уповноважувальний спосіб впливу, який полягає у створенні передумов для саморегулювання, встановленні принципів внутрішнього регулювання за допомогою угоди сторін, можливості визначення правил поведінки, суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. При цьому засобами реалізації уповноважувальної функції цивільного права можуть вважатися, наприклад, можливість саморегулювання в сфері цивільного права, наявність «правонаділяючого» [10, с. 40] елементу в цивільно-правовому методі, принцип свободи договору, цивільно-правові договори та інші правочини.

Компенсаційний спосіб впливу становить зміст компенсаційної функції цивільного права. У ньому полягає досить істотна особливість цивільного права – як інструмента відновлення справедливості. Він полягає в тому числі у забезпеченні можливості відновлення порушеного права та інтересу на еквівалентній основі. Засобами реалізації компенсаційної функції цивільного права виступають, наприклад, втілене у ч. 3 статті 22 Цивільного кодексу України положення про те, що збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі, правозастосовчі акти в сфері цивільного права

Засоби реалізації функції цивільного права є внутрішнім елементом структури функції цивільного права, але не єдиним. Функцію цивільного права характеризують й інші елементи. Встановлення відповідності всіх елементів функції цивільного права один одному сприятиме посиленню конкретної функції цивільного права.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Частное право. М. : «Статут». 1999. 158 с.
2. Байтин М. И. О принципах и функциях права : Новые моменты. *Правоведение*. 2000. № 3. С. 4–16.
3. Агафонова Г. Ю. Проблема определения функций права. *Юридический аналитический журнал*. 2002. № 1. С. 22–25.
4. Ковальський В. С. Охоронна функція права: монографія. К.: Юрінком Інтер. 2010. 336 с.
5. Сырых В. М. Философские проблемы методологии правовой науки. Советское государство и право. М. : Наука. 1977. № 10. С. 36–43.
6. Алексеев С. С. Структура советского права. М. : Юрид. лит. 1975. 264 с.
7. Борисов В. В. Правовой порядок развитого социализма. Вопросы теории. Саратов : Изд-во Саратовского ун-та. 1977. 408 с.
8. Веденов М. Ф. Соотношение структуры и функций в живой природе / М. Ф. Веденов, В. И. Кремянский. М., 1966. 118 с.
9. Неновски Н. Преемственность в праве. М. : Юрид. лит. 1977. 168 с.
10. Цивільне право України : підручник: У 3 кн. Кн. 1 За ред. Є. О. Харитонова, А. І. Дришлюка. Одеса : Юридична література, 2005. 528 с.

11. Цивільне право в Україні: Курс лекцій: У 6-ти томах. Т. 1 / Р. Б. Шишка (керівник авт. кол.), О. Л. Зайцев, Є. О. Мічурін та ін.; За ред. Р. Б. Шишки та В. А. Кройтора. Харків : Національний університет внутрішніх справ. 2004. 417 с.

Ключові слова: цивільне право, функції цивільного права, функції права, структура функції цивільного права, засоби реалізації функції цивільного права.

Key words: civil law, functions of civil law, functions of law, structure of the function of civil law, means of realization of the function of civil law.

ОМЕЛЬЧУК ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

РЕЄСТРАЦІЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Реєстрація цивільних прав є надзвичайно важливою функцією органів державної влади та нотаріату. Саме реєстрація цивільного права є запорукою спокою правоволодільця та гарантією захисту такого права від посягань третіх суб'єктів. Процедурно реєстрація цивільних прав пов'язана з безперервним та публічним функціонуванням єдиних державних реєстрів, однак в умовах воєнного стану функціонування Державного реєстру речових прав та інших державних реєстрів є обмеженим.

Слід зазначити, що обмеження прав осіб є вимушеним заходом підтримки режиму обороноздатності країни та забезпечення функціонування національної економіки. Ряд обмежень, введених в дію спеціальним воєнним законодавством, стосуються як нормального функціонування цивільного обігу, так і окремих видів діяльності, таких як нотаріальне засвідчення юридичних фактів, публічний доступ до окремих державних реєстрів, окремих видів підприємницької діяльності тощо.

У перший день військової агресії РФ в Україні було призупинено роботу Державного реєстру речових прав на нерухоме майно і Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань з метою недопущення зі сторони ворога будь-яких несанкціонованих дій щодо інформації з єдиних державних реєстрів. Згодом особливості державної реєстрації в умовах воєнного стану були врегульовані постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 № 209 «Деякі питання державної реєстрації в умовах воєнного стану та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164». Постановою визначено, що в умовах